

В

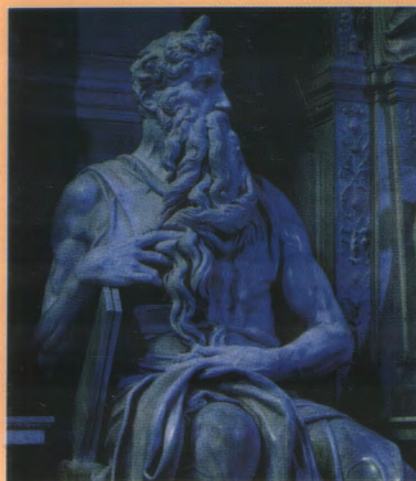
ISSN 2079-4819

ВІСНИК

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (48)' 2010

ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Засновник

Донецький національний
університет економіки
і торгівлі
імені Михайла Туган-
Барановського

ВІСНИК

ДонНУЕТ

науковий журнал
виходить 4 рази на рік
серія

Економічні науки

Видається
з 1999 р.

№ 4 (48) 2010

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань, затвердженого ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт. Бюлетень ВАК № 11 / 2009 р.

Головний редактор *Шубін О.О.*, доктор економічних наук, професор
Заступник головного редактора *Садєков А.А.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний редактор серії *Оліфіров О.В.*, доктор економічних наук, професор
Відповідальний секретар серії *Наумчук О.А.*, кандидат економічних наук, доцент

Члени редколегії серії:

Азарян О.М., д-р екон. наук, проф.
Амоша О.І., академік НАНУ, д-р екон. наук, проф.
Аптекарь С.С., д-р екон. наук, проф.
Балабанова Л.В., д-р екон. наук, проф.
Белопольський М.Г., д-р екон. наук, проф.
Буркинський Б.В., академік НАНУ, д-р екон. наук, проф.
Ландик В.І., д-р екон. наук, проф.
Омельянович Л.О., д-р екон. наук, проф.
Поклонський Ф.Є., д-р екон. наук, проф.
Фролова Л.В., д-р екон. наук, проф.
Харичков С.К., д-р екон. наук, проф.
Чернега О.Б., д-р екон. наук, проф.
Чумаченко М.Г., академік НАНУ, д-р екон. наук, проф.
Сухарева Л.О., канд. екон. наук, проф.
Чацькіс Ю.Д., канд. екон. наук, проф.

Старший редактор Несвіт А.М.

Редактори Михайлик Л.М.

Плахтій Л.Я.

Комп'ютерна верстка Покидько І.В.

Технічний редактор Шелудько О.І.

Коректор Федорова Д.А.

Реєстраційне свідоцтво
КВ № 13182-2066ПР від
25.07.2007 р. видано
Міністерством
юстиції України

Усі права захищені.
Передрук і переклади
дозволяються лише зі згоди
автора та редакції

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Донецького національного
університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-
Барановського, протокол № 3
від 28 жовтня 2010 р.

Мова видання:
українська, російська,
англійська

Комп'ютерний оригінал-макет виготовлено в редакційно-видавничому відділі Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
Висвітлюються теоретико-методологічні аспекти розвитку сфери торгівлі та послуг в економіці України. Розглядаються питання вдосконалення менеджменту, маркетингу, обліку, аналізу та контролю на підприємствах та у фінансово-кредитних установах в умовах упровадження новітніх інформаційних технологій.

Передплатний індекс 96342 в «Каталозі видань України»

Адреса редакції журналу:
83050, м. Донецьк, вул. Щорса, 31.

© ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського, 2010

Распонова В.А. Модель прогнозування розвитку роздрібної торговельної мережі	198
Семерунь Л.В. Методичний підхід до визначення стратегії управління фінансовими результатами торговельних підприємств.....	205
Філіпська Д.Є. Формування комплексної системи показників оцінки матеріального стимулювання праці торговельних підприємств з позиції зацікавлених груп.....	211
Шестов С.М., Варфоломєєва Д.О. Дослідження методів стимулювання продажу на підприємствах роздрібної торгівлі...	217

ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

Omelyanovich L.O., Dolmatova G.Y., Kotenyova K.S. Modern basis of the forming the tax mechanism of business activity regulation in Ukraine....	224
Гончаренко В.В., Климко О.Л., Пожар А.А. Міжнародні принципи діяльності кредитних кооперативних організацій.....	230
Зюкова Н.Б., Зюкова М.М. Інвестиційний потенціал як основа економічного зростання.....	234
Ілляшенко К.В. Визначення й оцінка інвестиційних ризиків вітчизняного АПК.....	240
Косова Т.Д., Дєєва Н.Е. Рейтинг корпоративного управління як стимулятор розвитку фондового ринку	246
Костромской М.В. Экономическая сущность инвестиций и сбережений и их значение в условиях глобализации экономики	257
Нефьодова Ю.В. Інвестиційне середовище легкої промисловості Донецької області як фактор ефективного функціонування підприємств	263
Нікітіна А.В. Класифікація інвестиційних проектів як теоретичне підґрунтя процесу інвестування в динамічному оточенні.....	269
Польова Т.В. Стан і розвиток інвестиційних процесів в Україні та Харківській області	276
Сенченко О.С. Стрес-тестування як інструмент посилення банківської безпеки	281
Чорная О.Е. Альтернативные инвестиции на рынке алмазов как фактор экономического роста.....	293
Ков'ях Т.В. Ідентифікація категорії «розвиток» у сучасній економічній системі	300

- economic growth;
- reorientation of fiscal functions to stimulate;
- improvement of tax relations between the state and subjects of taxation;
- value of social orientation entire tax process.

The approach to building the tax mechanism which was defined above will facilitate more effective functioning of tax mechanism in modern conditions of economic development of Ukraine.

Conclusions. Research results suggest the following conclusions.

1. The author introduces the wording of the category «the tax mechanism» and determined that as a system of clearly defined and generated taxation forms, tax methods, instruments and leverage of the state influence on economy, which is set according to legislative and provided by a clear regulatory and information base.

2. The place of the tax mechanism in the overall process of taxation in Ukraine was considered: goals and directions of tax policy are implemented through the tax mechanism as a means to influence the formation of the tax bases of state and business entities.

3. There was formulated the system of economic, organizational, administrative-technical, legal, financial and social principles as key in developing the structure of the tax mechanism and implementation of its elements.

Prospect for further research in this area is the development of new principles of formation and functioning of the tax mechanism and finding ways to ensure its effective implementation in modern market conditions.

References

1. Про систему оподаткування: Закон України від 18.02.1997 р. № 77/97.
2. Налогообложение: теории, проблемы, решения: моногр. / В.П. Вишне夫斯基 [и др.] под общ. ред. В.П. Вишневского. – Донецк: НАН Украины, Ин-т экономики и менеджмента, Донецк. нац. техн. ун-т, 2006. – 501 с.
3. Заяц Н.Е. Теория налогов: учеб. / Н.Е. Заяц. – Мн.: БГЭУ, 2002. – 220 с.
4. Податкова система: навч. посіб. / Л.О. Омелянович [та ін.]. – 2-ге вид. перероб. і допов. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – 276 с.

УДК 334.732.2:339.747

Гончаренко В.В., Клишко О.Л., Пожар А.А.

МІЖНАРОДНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті охарактеризовані та проаналізовані принципи, яких у своїй діяльності дотримуються кооперативні кредитні організації більшості країн світу і які формують унікальну неприбуткову соціально-економічну природу кредитної кооперації.

Ключові слова: *кооператив, кооперативні принципи, міжнародний кооперативний рух.*

Історія багатьох країн світу свідчить, що одним із важливих напрямків розвитку економіки та суспільства, особливо в кризові часи, був кооперативний рух. Однак в Україні він не набув масового розвитку, а ті кооперативні організації, що виникли останнім часом (кредитні спілки, сільськогосподарські кооперативи тощо), часто набравали спотворених форм. Недотримання міжнародних кооперативних принципів у діяльності цих організацій призвело до масового виникнення псевдокооперативів, що своїми діями дискредитують саму кооперативну ідею.

© Гончаренко В.В. та ін., 2010

Окремі аспекти вітчизняного та міжнародного кооперативного руху досліджували М.В. Аліман, С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, В.В. Зіновчук, А.О. Пантелеймоненко, А.О. Пожар та інші вітчизняні науковці. Однак унікальність визнаних в усьому світі принципів діяльності кредитних кооперативів і значення їх дотримання у діяльності, особливо в умовах поширення кризових явищ в економіці, потребує більш детального висвітлення.

Унікальність соціально-економічної природи кооперативних організацій (кооперативів, товариств, спілок) дозволяла їм у тяжкі часи ставати двигуном економічного розвитку, єдиною ефективною формою соціальної підтримки як міського, так і сільського населення. В умовах, коли люди залишались віч-на-віч зі своїми економічними проблемами, ще понад 150 років тому вони знайшли єдиний ефективний вихід – кооперування, об'єднання в кооперативні організації, в яких на основі взаємодопомоги допомагали самі собі [1].

Найбільш важливі принципи цієї діяльності, що визначають головні відмінності між кооперативними та підприємницькими формами господарювання і які були виділені на основі аналізу зарубіжного досвіду та українського кооперативного законодавства, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні принципи діяльності кооперативних організацій

Економічні принципи	Організаційні принципи	Соціальні принципи
Члени кооперативу мають спільні економічні інтереси (потреби) і є одночасно власниками та єдиними клієнтами кооперативу*	Членство в кооперативі є добровільним і особистим (не передається іншим особам і не успадковується)	Створення системи самопомоги населення, що побудована на принципах взаємодопомоги
Кооператив прагне надавати послуги своїм членам на рівні їх собівартості. Перевищення – спрямовується до резерву чи/та повертається членам	Членство в кооперативі є відкритим (потенційна доступність членства в межах можливостей кооперативу)	Встановлення професійного, територіального чи іншого «поля членства», що визначає зону діяльності і соціальний склад кооперативу
Кооператив надає послуги з метою скорочення витрат та/або підвищення доходів особистих господарств своїх членів	Демократичне управління і контроль у кооперативі за принципом «один член – один голос»	Турбота про потреби громади, до якої відносяться члени кооперативу в межах його «поля членства»
Члени кооперативу фінансують його діяльність пропорційно послугам чи солідарно	Рівні права членів в управлінні та користуванні послугами	Ведення просвітньої роботи щодо демократичних принципів кооперації
Капітал кооперативу складається з персоніфікованої (пайової) та колективної (неподільної) частин	Діяльність членів виборних органів управління та контролю на громадських засадах	Дотримання принципу політичного нейтралітету
Винагорода вкладеного капіталу (нарахування на паї) обмежується визначеним законом розміром	Відповідальність членів за розвиток свого кооперативу (усвідомлення і прийняття членами можливих ризиків)	Співпраця з іншими кооперативами з метою зміцнення та розвитку системи взаємодопомоги

Примітка. Законодавство окремих країн допускає надання послуг не членам, але лише в чітко визначених випадках (наприклад, неможливість членів у певний період повністю використати наявні можливості чи ресурси кооперативу). При цьому обсяг послуг, що можуть надаватись не членам, має бути обмеженим і з нього мають сплачуватись податки.

Перелічені вище принципи в більшості країн світу традиційно лежать в основі діяльності всіх кооперативів, у тому числі й фінансових, якими є кредитні спілки.

Підтвердженням цього є співзвучні з наведеними вище принципи, прийняті Всесвітньою радою кредитних спілок, яка об'єднує майже 38 тисяч кредитних кооперативів та спілок із 92 країн, членами яких є понад 100 мільйонів осіб. У преамбулі до ухвалених в серпні 1984 року Міжнародних принципів діяльності кредитних спілок сказано, що вони базуються на філософії кооперації [2]. Ці принципи викладені таким чином:

Демократична структура:

1. *Відкрите та добровільне членство.* Членство в кредитній спілці є відкритим для всіх, хто відповідає вимогам певної спільності, хоче користуватись послугами і готовий взяти відповідальність, пов'язану із членством.

2. *Демократичний контроль.* Члени кредитної спілки мають рівні права в голосуванні (один член – один голос) і прийнятті рішень щодо діяльності спілки, незалежно від суми їх заощаджень чи вкладів до спілки. Голосування в кредитних спілках може бути пропорційне чи репрезентаційне, відповідно до демократичних принципів. Кредитна спілка є незалежною в межах законодавства, яке визнає кредитну спілку як кооперативну установу, яка служить своїм членам і контролюється ними. Посади в органах управління кредитної спілки є добровільними та неоплачуваними. Кредитна спілка може лише повертати витрати, зазанані у зв'язку з виконанням громадської роботи.

3. *Відсутність дискримінації.* Кредитні спілки не дискримінують за расовою, національною, релігійною, політичною чи іншою ознакою, дотримуються рівноправ'я між чоловіками та жінками.

Послуги членам.

4. *Послуги для членів.* Послуги кредитної спілки спрямовані на покращання економічного та соціального стану всіх членів.

5. *Розподіл між членами.* Для стимулювання вкладання членами заощаджень до кредитної спілки, що забезпечує можливість надання позичок та інших послуг, на заощадження та вклади членів мають нараховуватись відсотки, залежно від фінансових можливостей кредитної спілки. Надлишок доходів над витратами кредитної спілки (до яких включаються і відсотки на вклади), який виникає в процесі її діяльності, після формування резервів і виплати обмежених дивідендів на паї (якщо такі є), належить усім членам і має бути використаним для добра всіх членів, а не окремої групи. Надлишок може бути виданий членам пропорційно їх операціям з кредитною спілкою у формі прибутку чи звороту процентів, або використаний для покращання роботи чи розширення послуг для членів.

6. *Створення фінансової стабільності.* Головним обов'язком кредитної спілки є укріплення фінансового стану, включаючи формування відповідних резервів та: внутрішній контроль, що забезпечить подальше існування спілки та надання послуг членам. Соціальні цілі.

7. *Освіта та виховання.* Кредитні спілки активно заохочують своїх членів, керівників, працівників, а також всієї громади до навчання економічних, соціальних, демократичних принципів кредитних спілок, а також принципу допомоги самим собі через взаємодопомогу. Сприяння бережливості та розумному користуванню кредитом, ознайомлення з правами та обов'язками членів є дуже важливим для кредитних спілок, які мають подвійну соціальну та економічну природу та прагнуть до найкращого задоволення потреб членів.

8. *Кооперація між кооперативами.* Виходячи зі своєї філософії та практики, що складалась, кредитні спілки, ураховуючи свої можливості, співпрацюють з іншими кредитними спілками, кооперативами та їх асоціаціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях, щоб відповідати інтересам своїх членів та їх громаді.

9. *Соціальна відповідальність.* Втілюючи ідеали та вірування перших кооперативів, кредитні спілки дбають про гуманний та соціальний розвиток людини і суспільства. Їх справедливий соціальний світогляд простягається від особистого добробуту людини до добробуту суспільства, в якому людина живе та працює. Ідеалом кредитних спілок є надання послуг усім, хто їх потребує та може ними користуватися. Кожна людина є або членом, або потенційним членом кредитних спілок і тому потрапляє в сферу інтересів і турбот кредитної спілки. Приймання рішень кредитними спілками мають здійснюватись із урахуванням інтересів суспільства, в якому знаходиться кредитна спілка та живуть її члени.

Розглянемо, як саме в кредитних спілках на практиці застосовуються ці міжнародні кооперативні принципи, які визначають неприбуткову кооперативну природу цих організацій.

Кредитні спілки не мають на меті отримання прибутку. Кредитна спілка діє в інтересах своїх членів, які є одночасно власниками та користувачами послуг (клієнтами), і має на меті надання їм фінансових послуг на вигідніших умовах, ніж пропонуються на фінансовому ринку. У зв'язку з цим кредитні спілки, як правило, видають кредити під нижчі відсотки, а нараховують на вклади вищі відсотки, ніж інші суб'єкти фінансового ринку. Це стає можливим через низькі операційні витрати кредитних спілок і особливості неприбуткового фінансового механізму діяльності.

Люди через свої кредитні спілки фактично здійснюють діяльність із самозабезпечення фінансовими послугами, самозадоволення наявних фінансових потреб шляхом об'єднання з іншими особами, що мають аналогічні потреби. Таке самозабезпечення стає можливим завдяки об'єднанню багатьох осіб в єдину організацію, що дозволяє сформувати невеликими індивідуальними вкладками необхідний капітал для здійснення господарської діяльності у сфері фінансових послуг.

Принциповою відмінністю кредитних спілок від інших фінансових установ є те, що вони мають неприбуткову кооперативну природу, що відрізняє їх від інших суб'єктів фінансового ринку. На відміну від інших фінансових установ, які, як правило, створюються однією групою (власниками) для отримання прибутку від надання фінансових послуг іншій групі (клієнтам), в кредитній спілці є лише одна група – члени спілки (що є одночасно і власниками і клієнтами), а сама спілка (якщо вона справжня, а не псевдо-спілка) створюється для самозабезпечення всіх членів на рівних умовах фінансовими послугами на основі кооперації.

Унікальність кредитних спілок як фінансово-кредитних кооперативів полягає в тому, що їх власниками є ті, хто користується їх послугами. Тому мета діяльності кредитних спілок – це не отримання прибутку, а забезпечення своїх членів максимальним набором фінансових послуг на найвигідніших для них умовах. У той час як інші фінансові установи прагнуть отримати максимальний прибуток для обмеженої групи власників за рахунок залучення коштів під якомога нижчі ринкові відсотки і надання їх у кредит під найвищі відсотки, кооперативні кредитні установи мають протилежну мету – надати кредит під якомога нижчий відсоток і максимально збільшити нарахування на вклади, забезпечивши при цьому дотримання всіх обов'язкових фінансових нормативів (капіталу, резервів тощо). Тому метою кредитної спілки є не отримання максимального прибутку, а максимальне задоволення потреб своїх членів на неприбуткових (беззбиткових) засадах.

Така, на перший погляд парадоксальна тенденція, викликана тим, що кредитний кооператив не є посередником між вкладниками і позичальниками, а об'єднує їх. А через те, що члени кооперативу є одночасно його власниками та клієнтами, кредитний кооператив прагне гармонійно поєднати їх інтереси в максимізації доходів на вклади та мінімізації витрат на фінансові послуги. Таким чином, кошти, отримані від членів як

від клієнтів, розподіляються ними ж між собою як між власниками за спільним рішенням, під час прийняття якого кожен член має один голос, незалежно від суми вкладу.

Ще однією особливістю кредитних спілок як кооперативів є те, що вони створюються на базі певного територіального чи професійного об'єднання, громадської чи релігійної організації, територіальної одиниці, трудового колективу та іншого формального чи неформального об'єднання, в якому люди, як правило, знають один одного. Інші фінансові установи створюються на базі штучно сформованої обмеженої групи власників і поширюють свою діяльність на будь-яку територію. Крім цього, на відміну від інших фінансових установ, за умови заснування кредитного кооперативу не визначається фіксована чи потенційна кількість людей, які будуть її власниками. Метою кооперативу є постійне збільшення кількості його членів-власників, у той час як у фінансових установах підприємницького напрямку кількість власників тенденційно зростає.

У кооперативі всі принципові рішення щодо його діяльності приймаються загальними зборами, на яких кожен член кооперативу має один голос незалежно від суми вкладів і терміну вступу до кооперативу. Особи, які створили кооператив не мають жодних привілеїв чи виключних прав щодо членів, які вступили до нього пізніше. В інших фінансових установах розподіл голосів здійснюється відповідно до частки в майні (кількості акцій чи паїв). Що стосується інших аспектів управління (фаховий рівень і посадові обов'язки найманих працівників, організаційна структура виконавчої дирекції тощо), кредитна спілка як фінансовий кооператив мало чим відрізняється від інших фінансових установ. При цьому виконавчий орган кооперативу (правління) підзвітний вищому органу (загальним зборам), які мають збиратись не рідше одного разу на рік.

Таким чином, проблеми, які виникли у багатьох людей із поверненням коштів вкладених у українські кредитні спілки, є наслідком недотримання цими організаціями в своїй діяльності міжнародних кооперативних принципів, з одного боку, і небажання людей входити в суть природи організацій, яким вони довірили свої кошти, з іншого боку. Членство в кредитних спілках надає не тільки права користування послугами, а й накладає певні обов'язки, в тому числі й участі в кооперативному управлінні та контролі. Ігнорування міжнародних кооперативних принципів у діяльності кредитних спілок як з боку менеджменту, так і з боку членів, неодмінно призводить до проблем у таких організаціях і високої ймовірності втрати коштів.

Список літератури

1. Гончаренко В.В. Кредитна кооперація. Форми економічної самопомоги сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика) / В.В. Гончаренко. – К.: Глобус, 1998. – 330 с.
2. Основи теорії та зарубіжна практика розвитку кредитної кооперації: навч.-метод. посіб. – К., 2005. – 53 с.

УДК 330.322(477)

Зюкова Н.Б., Зюкова М.М.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Досліджуються проблеми мобілізації інвестиційного потенціалу України на основі активізації інвестиційних процесів і створення сприятливого інвестиційного клімату для забезпечення стратегії економічного росту.

Ключові слова: *інвестиційна діяльність, економічне зростання, інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал.*

© Зюкова Н.Б., Зюкова М.М., 2010